

“Natuur” in de Opwijkse plaatsnaamkunde

Toponymie is een ander woord voor plaatsnaamkunde.

In de plaatsnamen schuilen vaak verwijzingen naar vroeger grondgebruik of kenmerken van het landschap. Ook geven zij onrechtstreeks tijdsaanduidingen over hun ontstaan en dus ook over hetgeen waarop zij betrekking hebben.

Toen de mens het land in gebruik nam, werd dat in grote mate bepaald door de fysische gesteldheden van het landschap. De vruchtbaarheid van de bodem, de vochtigheid, de nabijheid van drinkbaar water, de bereikbaarheid, de strategische ligging, het waren allemaal elementen van belang voor de vestiging van een woning, de aanleg van een weg en de ontginning van het ommeland. De combinatie van de natuurcomponenten en de menselijke invloed mondde uit in een mozaïek van cultuurlandschappen. Hun aard en ontginning weerspiegelen zich duidelijk in de plaatsnaamkunde, waarvan hieronder enkele voorbeelden.

In veel gevallen bewaren de toponiemen (plaatsnamen) elementen van de geschiedenis die nergens anders tot uiting komen. Hun verklaringen dragen enorm bij tot de kennis van ons (lokaal) verleden.

De meeste plaatsnamen hebben betrekking op elementen uit de natuur: hoogten en laagten van de bodem, waterlopen, bodemgesteldheid, bos (hout, haag, horst, houwe, rode), onbebouwd land (bvb. heide, dries, eus-

el), broek-, meers- en weiland, akkerland (bvb. as, ing, kouter, veld), tuinbouwland (bvb. hof, lochting).

Daarnaast kregen niet alleen wijken, gehuchten en buurtschappen maar ook wegen, bruggen, vijvers en putten benamingen die verwijzen naar de natuur. Tenslotte zijn er talrijke woningen en herbergen met een natuurelement in de naam.

Voor de verklarende lijst van onderstaande Opwijkse plaatsnamen rond het thema “natuur” werd in hoofdzaak gebruik gemaakt van de publicatie *Toponymie van Opwijk* door dr. Jan Lindemans (1930).

De ingesprongen teksten werden dan ook –aangepast aan de hedendaagse schrijfwijze- overgenomen uit dit onvolprezen wetenschappelijk werk van Jan Lindemans.

Van het duizendtal plaatsnamen waarin het element “natuur” voorkomt worden er hier een zestigtal meest karakteristieke opgenomen.

Zie ook het hoofdstuk *Sporen van vroegere teelten*, pag. 33-34.

De nummering vóór de beschrijving is het volgnummer in de *Toponymie van Opwijk*. De aanduiding tussen haakjes achter dit nummer verwijst naar de plaats van het percelen of de toponymische entiteit op de bijhorende toponymische kaart. De citaten uit de bronnen zijn in schuinschrift geplaatst.

In de beschrijvingen werden de volgende afkortingen (in veel gevallen gevolgd door een jaartal) voor volgende bronnen gebruikt:

- A = archief van de Armentafel (H. Geesttafel)
- B = gemeentelijke Atlas der Buurtwegen (1843-1846)
- C = oude (pré-)kadasterboeken (1640 en 1725-1826)
- F = feodaal archief
- G = schepengriffie
- K = hedendaags kadaster (begin 19e eeuw)
- L = recente officiële lijsten (stratenlijst, kiezerslijsten,...)
- M = militaire kaarten

P	=	parochiaal kerkarchief
Popp	=	kadasterkaart Popp (ca. 1860)
R	=	dominiale rentenboeken
S	=	straatschouwingen 18e eeuw
V	=	volksmond
Vdm	=	kadastrale atlas Van der Maelen (1847)
W	=	gemeentelijke atlas van de waterlopen
Z	=	archief van Zwijveke

Velden, broeken, meersen, akkerland,...

20. ASBROEK (H-I 4-5): *asbroec*, C. 1640 en passim 17e-18e eeuw; *alle drij de asbroecen*, P. 1679.- Partij bouwland, meers en bos, op de Asbeek, vroeger grotendeels eigendom van de abdij Zwijveke.

84. BLAKENBERG (E 7): *weede geh. Blakenberch*, G. 1565; *blakenbosch*, G. 1571; *den blakenberch*, R. 1615; *den Blankenbergh*, C. 1725; *den blaeckenbergh*, R. 1750.- Perceel weide nabij de bron van de Averbeek. Het betekent uitblikkende, goed zichtbare berg.

188. BROEVINK (I-J 5): *in den bruwenc*, F. 1430; *un fief gisant au brouvenc*, F. 1473 ; *in den broevenc*, P. 1515, G. 1598, P. 1620 en passim 16^e eeuw; *in den brouvinck*, R. 1615; *den Broevinck*, C. 1725 en passim 17^e en 18^e eeuw; *den Brouvinck*, K., Vdm.; *Bouwinck*, B.- Afwijkende spellingen: *in den broucbempt*, P. 1556, R. 1615; *broecheemd*, passim 17^e-19^e eeuw; *den broebempt*, F. 1775, S. 1777; *de broubempt*, G. 1606; *de broebempt*, C. 1640 en passim 17^e-18^e eeuw.- Aansluitend bij de Hursten, vormt de Broevink, langs de Merchtemse grens, een tamelijk uitgestrekt, langwerpig stuk nat weiland, afgewisseld met moerassige bosjes: een echte broek. Het water loopt af, langs twee grachten, naar de Bremptgracht en verder naar de Brabantse beek. Het hoger gelegen gedeelte, de Heikens, ligt op de weinig vruchtbare hoogtelijn. Men vindt er o.a. zeer zuivere witte klei, naast andere kleiaarde die tamelijk rijk is aan ijzererts. De Broevink schijnt in zeer oude tijden, een gemeentegrond geweest te zijn. De zonderlinge oude naam heeft zich steeds gehandhaafd in de volksmond tegen eeuwenlange volksetymologische aanvallen. De plaats gaf zulk een duidelijk beeld van een broek dat men steeds geprobeerd heeft *broe* in *broek* te veranderen. Ten onrechte natuurlijk.

240. DIEPENBROEK 1 (F 7): *Diepenbroec*, G. 1569; *Diepenbroeck*, passim 16^e-18^e eeuw.- Partij bouwland, vroeger broek.

269. DOOLAGE (J 8): *te mansteen geheeten de dooleeghe*, G. 1582; *19 roeden groenswaerde genaempt de doolaghe ... aen 's heeren strate*, G. 1573; *½ dachw. meersch te mansteen geheeten de doolaghe tusschen 's heeren strate lancx de beke ende metter derde zyde ... op de cleye*, G. 1588; *de doolaeghe*, F. 1775.- Herinnert aan een oude doodlaag: moerassige grond waar men, in wintertijd, na 't dooien in verzinkt.

467. HAVELOOSBORRE (J 8): *een dachw. meirsch hiet den have los borre*, F. 1430; *den haveloosen boorre, noort an den lettercoutere*, G. 1540; *een dachw. in de puttenen gen. den haveloosen *bergh borne*, F. 1775.- Een meers in de Putten, ter plaatse waar, na de afleiding der waters van de Puttenbeek naar de Molenbeek, in de oude bedding, een nieuwe waterloop ontstaat. De betekenis zal wel zijn: "nietig, gering"; hier: een borre zonder veel water, beroofd van water door de afleiding van de beek

598. HOUWEMEERS (H 3-4): *op d'houwe meerschvelt*, F. 1430; *bi den ouden meerschvelde*, G. 1469; *op d'ouwe meersch*, F. 1775.- Grote partij bouw- en weiland langs de Brabantse beek. We hebben een typisch voorbeeld van de wijze waarop de toponiemen ons het opeenvolgend uitzicht van de bodem doen kennen. Dit *veld* was vroeger een *meers*, en nog vroeger een *houwe*, d.i. een uitgestrektheid bos waarop het hout geregeld gehakt of geveld werd. Houwe is nog voorhanden in *Aanhouwe* (Nanove), *Houwsbos* en *Houwerod*.

666. KALKESTRAAT (E-F 5-6).- Naam ontstaan in 't begin van de 19^e eeuw; vroeger Kleistraat. Etymologie onzeker. Werden er wellicht kalkstenen in de modderige kleistraat gestort in die tijden ?

685. KAPENBERG (J-K 6): *opten capenberch*, F. 1430; *op de capenbergh*, F. 1430 en passim 15^e-18^e eeuw; *op den capenbergh*, G. 1530, R. 1615; *op den grooten ende cleenen capenberch*, C. 1640; *ter plaetse diemen heet den neren capenberch* (Arch. Hosp. Br., 1472); *in den neren capenberch*, R. 1615; *op den grooten capenbergh*, F. 1775; niet in C. 1725, noch in B. *Kakelenberg*, V.- Partij bouwland en bos aanvankelijk ingedeeld in Grote- en Kleine- of Hoge- en Nere Kapenberg op de hoogterug(waterscheiding Dender – Rupel). Behoort bij Mnl. *capen* = uitkijken. Dus: berg die uitkijkt over 't omliggende.

853. KWIKBORRE (C-D 5-6): *de quicborre*, P. 1515, G 1566, 1577 ; *an den quicborre*, P. 1556 ; *de quicborrebeke*, G. 1570, 1597. Oude, thans vergeten naam van de Nijverseelbeek, niet ver van haar oorsprong. De plaats, in de beek, waar het water opborrelt, zelfs bij de droogste zomers, is nu nog bekend. Kwik = levendig. Kwikborre = vlietende waterbron.

895. LEEMPUT (G 8): *op langvelde ... an den leemputte*, G. 1540; *op den winckele ... aen den calverendans ende aen den leemputte*, F. 1775.- Een put waar leem (dial. = zware potaarde) gestoken werd.

1012. MERELVELD (G 3): *opt meerlevelt*, F. 1430; *op dmeerlevelt*, F. 1430, G. 1567, 1577; *op dmeerevelt*, F. 1430; *int middelste meervelt*, F. 1430; *op beide de meerveelde*, F. 1430; *opt dmeerlevelt*, F. 1513; *opt dmeerevelt*, F. 1513; *aent meirlevelt*, G. 1562, 1580, 1601, A. 1624; *opt meirlenvelt*, G. 1601; *het meerlevelt*, C. 1640; *merlevelt*, passim 17^e eeuw; *het meirneveldt*, C. 1725 en passim 18^e eeuw; *meirlevelt*, *meirelevelt*, **meilivelt*, **meulevelt*, F. 1753; *Meerneveld*, B., K., V.- Grote partij bouwland tussen 't Groot Meersveld en Neerveelde. Het eerste lid is Mnl. Merle voor merghele. De aanwezigheid van mergelaarde in de alluviale gronden alhier is wel bekend.

Bossen en bomen

Namen van bossen en bomen zijn talrijk vertegenwoordigd in de plaatsnamen: Abeelbossen, Abelenput, Berkenbos, ten Eeken (eik), Eekhout, Eeksen, Paaleeken, Luiseek, Eekendreef, Elst, Elstlochting, Lievenselst, de Elsplanten, Espt, Espbroek, Hulst, Hulsbos, Klaterbos (klaterabeel), de linde aan de doelen, de Vierweegse linde, de Hoge linde, de Kleine linde, Lindekensweg, de Huizellinde, Lindeveld, aan de Notelaar, de Noterkens, de Paalwilgen en de Reggelwilgen.

3. ABELNBOS (F 6): *aen den abbeelen bosch*, F. 1513, P. 1515; *den abbeelenbosch*, A. 1624; *den Bosch*, C. 1725; *in den abeelenbosch*, F. 1775.- Geen bos meer in 1725.

76. BEUKEL (B-C 1): *opten buekele*, F. 1513; *de buekelt*, G. 1574; *de buekels*, G. 1577, 1601; *de beuckels*, *de beuckel*, *op den hoogen beukel*, F. 1775; *de beugels*, V.- Partij land, vroeger bos, in twee delen (Hoog- en Laag-), van daar de meervoudsvorm. Beugel is volksetymologie uit Boek-loo, beukenbos.

315. DROESHOUT: *Droeshout*, *Droeshoute*, *Droeshaut*, *Droeshault*, *Droeshaute*, passim – van af de 14^e eeuw.- Aanvankelijk bosnaam, zoals de uitgang hout het getuigt, werd dit woord al vroeg een gehuchtnaam. Een geslacht van Droeshout leefde te Opwijk in de 14^e eeuw.

346. EEKEN, HOF TEN (E 3).- Belangrijke hoeve, vroeger landhuis en pachthof, zetel van een voornaam leengoed, dat in 1365 toebehoorde aan Willem van den Eeke.

354. EEKSKEN (D-E 2).- Een gehucht dat zijn naam ontleent aan een boom die stond op de plaats waar nu de Neerveldstraat de Heirbaan ontmoet. De naam is relatief jong; als gehuchtnaam komt hij maar eerst op in de 17^e eeuw. De oude naam van dit kwartier is Heistergem, in de volksmond Ekstergem.

371. ELST (J 9): *in delst*, G. 1541, 1564; *de Helst te Mansteene*, G. 1598; *op delst aen de vlierenstruyck*, P. 1679; *de elst*, C. 1640, C. 1725 en passim 17^e-18^e eeuw; *d'helst*, F.1775; *d' helle*, V.- Groot stuk bouwland, dat een hoek vormt in het Eierland. Elst is de plaats waar els groeit.

379-381. ESPT: de grote Espt (F-G 4-5) en de kleine Espt (E-F 3-4), evenals de wijk en de straat Espt verwijzen naar de plaats waar de esp (klaterabeel) groeit, espenbos.

624. HULST (F-G-H 7-8): *eeenen hof ter hulst*, G. 1342; *ter hulst*, P. 1515, G. 1581, G.1609, R. 1615, Z. 1659; *in de hulst*, R. 1615; *op de hulst*, G. 1564, A. 1597, A. 1624; *het gehucht van doelst*, id.; *Hulst*, passim 16^e-18^e eeuw; *op de hulst*, F. 1775. B., L., M.; V.- Benaming die geldt om de gronden aan te duiden gelegen tussen Nanove, de Molenkouter, de Heirbaan en de Michielsvelden. Thans ook gehuchtnaam. Het is waarschijnlijk dat de aanvankelijke hulst (bos waar hulst groeit) gelegen was op het Hulstveld..

738. KLATERBOS 1 (K 9): *aen den claterbosch*, G. 1565; *den claterbosch*, G. 1581, 1600, 1609; *de claterbosschen*, P. 1623; *de claterbosch*, C. 1725; *den Claterbosch*, F. 1775, K., Vdm.- Partij bouwland te Mansteen. Bos van klaterabeel (*populus tremula*).

916. LINDE 1 (G 5): *aen den heerwegh daer eene groote linde staet recht tegen over daer doude doelen plochten te wesen*, F. 1619; *daer een groote linde placht te staen*, F. 1775.- Verdwenen lindeboom bij de intrede van het dorp, aan de Heirbaan naar Lebbeke.

917. 2 (D 5) : *opt natteken neven het lindeken*, P. 1596; *tot aen de vierweechsche linde*, P. 1623; *tot aen de vierweegsche linde*, S. 1771. — Verdwenen lindeboom op 't einde van de Nieuwstraat aan 't kruispunt der straten.

918. 3 (D 9) : *de Hooge Linde* (z. d. w.), te Droeshout op den Driesch.

919. 4 (E 8) : *de kleine Linde* (z. d. w.), te Droeshout waar de Kleistr. de Haagstr. ontmoet.

920. 5 (H 6) : *de Huisel Linde* (z. d. w.), waar de Broekstr. de Heirbaan ontmoet, bij de intrede van het dorp.

922. LINDEKENSWEWEG (E 8), B. n° 93. — Voetweg naar Linde 4.

923. LINDEMOLEN (D 6). — Windmolen, genaamd naar de linde 2, in 1705 opgericht en omstreeks 1850 verdwenen.

924. LINDEVELD (H 3), V. — Perceel in 't Klein Meerschveld waar een linde pleegde te staan.

1109. NOTELAAR (G 8): *aen den notelair*, S. 1774; 2 d. *op het geerstvelt in den hoeck aen de hoogstichel alsnu genaemt den noteleir*, F. 1775.- Een boom in de Langveldestraat.

1133. PAALWILGEN (B 4): *int rodevelt ende is geheeten de paelwilleghen*, F. 1513.- Percelen genoemd naar de bomen die er als grenspalen der gemeente gepland werden.

1237. ROD 1 (E-F 7): *aen 't rodt*, G. 1599; *in 't rot*, A. 1624; *op het rot*, P. 1679; *het rot*, F. 1775, V.- Partij bouw- en meersland, vroeger ook geheten Reuken en Rodenmeers. De naam 't Rod geldt thans voor heel het kwartier gelegen tussen de Betsmeersen, Diepenbroek en Kareveld. *Rod* is een bijvorm van *rode*. *Rode* verwijst naar gerooid bos.

1451. VORSENEVELD (E 6): *int fossenevelt*, F. 1430; *opt vossenen velt*, F. 1513; *tvossenevelt*, P. 1515; *vorsenevelt*, P. 1515, P. 1598; *het veusscheneveld*, C. 1725 en passim 18^e eeuw; *tegens 't vurssenevelt*, 't *vorsenevelt*, *het veursenevelt*, *op 't vossenevelt*, *vorsenevelt*, F. 1775; *aen 't veurssevelt*, 't *vurssenevelt*, S. 1772; *Veusscheneveld*, B.,K. – Partij bouwland in de Kalkestraat. Het eerste lid is *vors*, niet *vos*; het is waarschijnlijk de boomnaam *vors*.

1519. WITSDAL (H-I 7-8): *den wytsdal*, P. 1515; *op dwyesdal*, *op dwiesdal*, G. 1530; *opt witsdal*, G. 1562, A. 1624; *dwitsdal*, G. 1609; *opt dwisdal*, F. 1619; *opt*

wisdael, F. 1619; *d'witsdal*, C. 1640 en passim 18^e eeuw; K.,B.; *'t Witsdal*, V.- Grote partij bouwland gelegen in de hoek gevormd door de heirbanen naar Aalst en naar Mollem, reikend tot de Langveldbeek. Het eerste lid is Mnl. *wide*, teenwilg.

Wilde planten en struiken

De namen van wilde planten en struiken vinden we terug in : Biest, Goed Biesteken, Biezeweide, Bremt, Distiveldeken, Dolikbos, Dolikbroek, Roost (riet), Zaagveldeken (zegge ?), aan den Doorn, Doornbos, ter Doort, Doornmeers, Doornveld, de Vlierpaal, den Vlierstruik, Witsdal (wijn).

79. BIEZEWEIDE (G 7): *de Biezeweide*, C. 1725.- Minderwaardig stuk land.

174. BREMT (K 5): *in den bremt*, R. 1615, C. 1640, C. 1725 en passim 17^e-18^e eeuw; *ter bremt*, A. 1597.- Grote partij bouwland tussen de Broevink en het Kruisveld, palend aan Merchtem.

251. DISTIVELDEKEN (I 9): *testiveldeken*, G. 1600; *distiveldeken*, C. 1640.- Perceel bouwland in het Grootveld.

254. DOKKEN 2 (C 7-8): *eene weede die men heet de docke*, F. 1430; *den docken*, G. 1530; *teghen de doecken*, G. 1597; *in de doecken meerschen*, G. 1598; *het dockemeirschelken*, R. 1615; *meersch, weede ende bosch ghenaeemt de docken*, R. 1615; *in de dokkenen*, V.; *dokkeren*, V.- Partij moerassig bos- en weiland tussen de Blouwaard en het Perreveld. Het Mnl. *docke* is een benaming voor allerlei planten, die vooral aangetroffen worden in moerassen en op slootkanten. De plaatsnamen in Brabant schijnen aan te duiden dat *dokke* "moeras" betekent.

262. DOLIKBROEK (E 7): *het dolyckbroeck ofte eeckenbroeck*, F. 1775.- Perceel broek naast het Dolikbos. Dolik is dolgras.

274. DOORT, TER 1 (H 4): *op den doorent*, G. 1573; *ter doort*, G. 1556, 1564, 1589, A. 1597, 1620.- Afleiding van doorn, plaats waar doornen groeien. Het is waarschijnlijk dat het oude Hof ter Doorent binnen de brede wallen van de Meer lag. Een tweede Hof ter Doorent moet opgebouwd geweest zijn, in de onmiddellijke nabijheid van het eerste. Het geslacht van der Doorent is wellicht het oudste bekende der Opwijkse geslachten. Walterus en Arnulphus de Spineto (= van der Doorent) staan vermeld in charters van 1145 en 1151, betreffende Affligem en Dendermonde. Van der Doorent veranderde in Verdoot en Verdoodt.

583. HOREKEN (H-I 11): *opt toreken*, F. 1440; *opt dooreken aen de waeyenberchstraete*, G. 1568; *opt dooreken comende aent bosvelt*, G. 1597; *aent dooreken te weyenberg*, A. 1597; *jeghent doreken*, S. 1597; *'t Hooreken*, P. 1623, C. 1640 en passim 17^e-18^e eeuw; *het Hoorken*, C. 1725 en passim 17^e-18^e eeuw; *het hooreken, thorreken, het dorreken*, F. 1775, V. Partij bouwland op Waaienbergekouter. Ziet er uit als verkleinwoord van *hore* = modderpoel. Het is een volksetymologie uit *doornken*, een doornstruik als grensmaal.

1255. ROOST (J 8): *in den Roost*, G. 1564, C.1640, C. 1725, F. 1775 en passim 16^e-19^e eeuw, V.- Meers- en bosland aan de Puttenbeek. *Roos* = riet. Plaats waar riet groeit.

Geteelde gewassen en fruit

De plaatsnamen brengen ons op het spoor van oude plaatselijke teelten van nijverheidsplanten.

Er zijn vijf plaatsnamen Hoplochting met vermeldingen vanaf de 16^e eeuw die verwijzen naar de hopteelt. De teelt van vlas vinden we in de plaatsnamen *de Roote* en *Rootputten*. *Interie* (enterij) verwijst naar een boomkwekerij (in de huidige Marktstraat). Naar het telen van voedingsgewassen voor mens en dier verwijzen de benamingen: Boonhof en boonveldeken, evenevondel (haver), klaverenbos, raapput, sloorveldeken.

92. BLOCKSBOGAART (I 10): *2 dachw. genaemt blockx bogaert*, F. 1775.- Eigendom van een geslacht De Block, een der oudste Opwijkse geslachten.

133. BOONHOF 1 (C 7): *op den boonhoff*, G. 1570, 1581, Z. 1659.- Een perceeltje naast het voormalig Hof ten Hoeven. De meeste boonhoven liggen in de nabijheid van zeer oude, veelal verdwenen, grote hoeven. Zij herinneren aan een tijd toen bonen een voornamere rol speelden in de voeding dan nu.

578. HOPLOCHTING (H 10) : *an den hoeplochten*, G. 1541; *een half bunder geheeten den hoplochtink te Waijenberghe*, G. 1599; weide genaemt het hopveldeken, C. 1640; *den hoppelochtinck*, F. 1775.

581. HOPLOCHTING (C 3): *den hoplochtinck*, F. 1635; *twee dachw. te Nijverzeele genaemt den hoppelochtinck*, F. 1775.- Perceel te Kutserode. Oud hopveld.

653. INTERIE (G 5): *stede geleghen aen den steenwech aen Jans Verbiest interie*, G. 1564; *op een stede ende interije aen den brugcouter*, A. 1598.- Interie = enterij, boomkwekerij.

783. KOOLLOCHTING: *een huys met coollochtinc*, G. 1570; *Th. Meskens ... aen synen coollochtinck*; *Anthoen de Brant ... aen synen coolhof*, S. 1772; *Peeter Moysonne aen synen coollocht*, S. 1773; *34 r. lant nu coollochting*, R. 1750.- Koolhof, gewone benaming, naast Spruithof, voor een moestuin (18^e eeuw).

1256. ROOTE (H 12): *de Roote*, C. 1640, F. 1775.- Perceel drassige weide in de Paddenbroeken, vroeger vlasrote ?

1257. ROOTPUT (D 7): *opt eerste perrevelt aen den rootputte*, G. 1599; *opt perrevelt aen den rotputte*, G. 1610; *aen den rooden putte*, F. 1775.- Put om vlas te roten. Er is altijd vlas gekweekt geweest te Opwijk.

1298. SLOORVELDEKEN (F 2): *een dachw. alsnu gen. het sloorsveldeken*, F. 1775; *het sloorveldeken*, F. 1775.- Plaats te Nieuwenhove. Dial. *slooren* = koolzaad.

1506. WIJNGAARD (C-D 5): *tgoed ten wijngaerde*, F. 1470; *Rolle ende heerlyckheit ... geheeten tgoed ten wijngaerde*, P. 1761, F. 1775.- Plaatsen die wijngaard heten zijn niet zeldzaam in 't Vlaamse land. Het is trouwens geweten dat, ook in deze gewesten, in de middeleeuwen, wijn gebouwd werd.

Dieren

De namen van dieren zijn terug te vinden in: Peerdeweide, Peerdemeers, Kalverdans, Kalverweiken, Lemmerenveld (lam), Verkensveld, Hennekot, Verkenskot, Hukensveld (bok), Hondendries, Hondsteeken, Vosbroek, Vosveldeken, Vosweide, Wolfsgat, Wolfspuut, Wolvekoten, Vissegat, Valkenveldeken, Valkenstede, den Koekoek, den Kranenbek, Vorspoel, Vorsput en Paddenbroeken

620. HUKENSVELD (G-H 9-10): *aent hoekensvelt*, F. 1513; *opt huckensvelt*, F. 1513; *opt duckensvelt*, P. 1515, G. 1598; *aen dhuckensvelt*, G. 1568, 1573; *op duckensvelt*, G. 1609; *aent Hukensvelt*, A. 1597; *Ukensvelt*, A. 1624; *duckensvelt*, C. 1640; *het groot Huckensvelt*, C. 1725, F. 1775; *het klein Huckensvelt*, C. 1725, F. 1775 en passim 17^e-18^e eeuw; *het Groot Huekens*, K.; *Groot Haekens*, G. *Heukens*, G. *Kiekens*, B.; *Groot Heukens*, Vdm.; *Diekensveld*, V.- Grote partij bouwweide- en bosland tussen Waaienbergh en Langvelde. Mnl. hoekin, heuken = bok.

1134. PADDENBROEKEN (H-I 11-12): *in paddenbrouc*, F. 1440; *pambroeck*, P. 1515; *in pannebroec*, F. 1534; *int Pannebroec aent goet van Afflighem ende de Molenbeke*, G. 1564; *Pannebroec*, G. 1571, 1580; *in de Palmbroecken*, G. 1599; *int palmbroucq*, C. 1640; *Palmbroec, de Palm broucken*, C. 1725, F. 1775 en passim 17^e-18^e eeuw; *Padde Broeck*, K., B.; *Paddebroecken*, Popp., L., V.- Partij land en meers tussen Waaienbergh en Karteloo. *Panne* en *pam* zijn gesyncopeerde vormen uit *paddene*.

1410. VERKENSVELD (G 6): *int verkinsvelt*, F. 1430; *Vekinsvelt*, F. 1473; *aent verckensvelt*, G. 1601; *het verckensveldt*, F. 1632, P. 1679 en passim 17^e eeuw.; *het verkensvelt*, C. 1725, F. 1775 en passim 18^e eeuw; *het verkensveld*, K., B., V.- Grote partij bouwland en bos tussen 't Heiveld en Nanove.

1530. WOLVEKOTEN (D 9): *de wolvecoten*, C. 1725, F. 1775; *de Wolvekoten*, B.- Grote partij bouwland en bos te Droeshout. Wolfspuut, Wolfsgat, Wolvekoten: her-

innering aan tijden toen, 's winters, een inval van wolven niet zeldzaam was (bijv. einde der 16^e eeuw).

Herberg- en huisnamen, die verwijzen naar een boom, plant of dier

- 14.** APPEL (C 6): *den Appel*.- In 1825 brouwerij en herberg, op het gehucht Nijverzeel, later uithangbord van een in de buurt gelegen herberg.
- 132.** BONTEN OS, In den (C 7).- 19^e eeuwse herberg in 't Dorp.
- 448.** HAAN (G 5): *een hof bij den Kerkhove liggende tusschen die Swane ende den Hane*, P. 1515.- Huisbenaming verdwenen met de dorpsbrand van 1579.
- 511.** HERMELIJN, Den (D 6).- Herberg te Nijverseel (19^e eeuw).
- 512.** HERT, Den 1.- Herberg te Nijverseel (reeds in 1825, sedert verdwenen).
- 553.** HONDEKOT (D 5), V.- Hofstede te Nijverseel.
- 757.** KLOEK, In de (I 5).- Herberg in de Broekstraat (19^e eeuw). Dial. kloek = klokken.
- 773.** KOEKOEK, In den (I 5).- Herberg in de Broekstraat.
- 822.** KRIEKELAAR, In den (D 6).- Herberg te Nijverseel.
- 921.** LINDE, IN DE (F 2). — Herberg in de Neerveldestraat.
- 1110.** NOTELEER, In den (H 10).- verdwenen herberg te Waaienbergh.
- 1254.** ROOS, De 1. Herberg in 't dorp (voor 1825); 2. Herberg op 't Eeksken; 3. Herberg te Nijverseel.
- 1385.** VALK, De (G 5).- Verdwenen herberg in 't dorp.
- 1453.** VOSKEN, 't (E 3).- Herberg op 't Eeksken.
- 1526.** WIT PAARD, In het .- Herberg te Nijverseel.
- 1545.** ZWAAN, De 1 (G 5): de oude swane, C. 1640.- Huis in het dorp.
- 1546.** ZWAAN, De 2 (G5): de swane, C. 1640.- Huis in het dorp (De Nieuwe Zwaan).
- 1547.** ZWAAN, De 3 (G 5): de Swaene, S. 1773; de Zwaen.- Herberg en brouwerij in de Gasthuisstraat (18e eeuw).

Valkenkwerijen

Een eigenaardige bijzonderheid, die door de toponymie aan 't daglicht komt, is het vroeger bestaan in Opwijk van een drukke teelt van jachtvalken, gelocaliseerd op de boomrijke oevers van de Langveldebeek. Men vindt daar: de *Vlieguit* ("eene stede te Droeshaute gheheeten den vliechuyt", 1515), de *Vleug* (=vogelkooi, hier bepaald "valkenkooi"), de *Valkenstede* ("eene partije alsnu genaemt valckenstede gelegen aen 't cauter gat van den Langevelde-meersch, oost zuyt den meersch, west het straetien van den Langvelde-meersch", 1775, perceel in de Blezer), het *Valkenveldeken* (*te Langevelde in de hofstede Guillam Vereertbrugghen... 75 roeden op de noortzijde van het Valckenveldeken*, 1775, in de Blezer) en de *Stenen vleug* (*weede ghenempt de steene vleughe*, 1598; *hofstede de steenen vleughe*, 1640, 1725; het *vleugsken*, Hofstede aan de Molenbeek. Er heeft daar een vleug of vogelkooi bestaan waar valken gekweekt werden voor de jacht. De verkoopakte van 1572 beschrijft die stede als volgt: *Jonckeer Philips van Royen heeft hem wel ende wettelijck onterft van een sijn vloghe ende andere huysen daerop staende metten gronde daeraene clevende so die gestaen ende geleghen es binnen deser parochie comende metter eender syde aen de beke loopende neven Mr Jan Lupaerts goet ende metter ander syden aent goei van den goidshuysen van Swyveke aen den kercken bogaert ende spraeters veldeken.*

Dit hoeft ons niet te verwonderen wanneer wij weten dat, gedurende de 15e eeuw, de meierij van Opwijk toebehoorde aan de Salaert's die hoge betrekkingen bekleedden in de valkerijen van de hertogen van Bourgogne (Olivier Salaert was oppervalkenier van Karel den Stoute). *De Stenen Vleug* was in de 16e eeuw eigendom van de Van Royen's, afstammelingen der Salaert's.

Mazenzele

In zijn Historiek der straten van Mazenzele bespreekt Leo De Nil vier straatnamen, die betrekking hebben op "natuur" (artikelenreeks in het weekblad *De Galm* vanaf 1971, gebundeld en heruitgegeven door Heemkring Opwijk-Mazenzele in 1987).

3. DE HAMELSE WEG. Van de Opwijksestraat tot de Verlorenkostweg. Weg nr. 41. Eertijds: *op den Aemel*,:1546; *den Aemelbergh*: 1559; *den Aemelsbergh*: 1642; *den Haemelsewegh*: 1687; *den Hamelenbergh*: 1759; *den Amelsewegh*: 1794; *De Nieuwebaan*: 1846; *Den Naamschenberg*: 1848; *De Opwijkstraat*: 1952.

Deze weg maakt sinds 1952 deel uit van de Opwijkstraat maar ten einde moeilijkheden te vermijden die zich vaak voordeden wanneer personen vreemd aan de gemeente in dat deel der Opwijkstraat dienden te zijn, en dit vaak niet vonden, hebben wij er aan gehouden deze benaming, die sinds eeuwen de oorspronkelijke was, terug aan deze weg te geven.

De Hamelse weg diende destijds met de Blokweg om de bewoners van het gehucht Zottegem toe te laten hun velden te breken gelegen op de Hamelsenberg, die na de Dorpskouter de oudste landbouwgrond der gemeente was.

De eerste verklaring van de betekenis der naam is hamel: een gesneden ram, zodat Hamelseberg ons zou terugbrengen tot de plaats waar éénmaal de hamels werden te grazen geleid.

Een tweede verklaring verwijst mogelijk naar een Germaanse naam: Amalgar, Amelrik of Amalhari.

7. DE DRIES. Van het Dorp tot de Vossestraat en de Sultveldstraat. Wegen nrs. 25,30 en 35.

Eertijds: *de drieschaghe*: 1377; *Op den driessche*: 1545; *Op maesele driessche*: 1643; *den dries*: 1682; *Op den driesch*: 1702; *den driessche*: 1756; *de driesbaen*: 1762; *den driesweg*: 1798; *de driesstraat*: 1834; *de kerkstraete*: 1848; *Het borrewater*: 1683; *De borrebeke*: 1775.

Deze haast 2 ha. grote dries, waarop verschillende huizen staan, is nu nog eigendom van de St.-Peetersgilde die, onder de vorm van een gemeenschap van 28 leden-eigenaars, deze sinds eeuwen in eigendom heeft, en dit ondanks alle wederwaardigheden en perikelen van de tijd.

Het woord "Dries" komt voort van het Germaanse Triwiski. Een afleiding ervan is "Tri" wat drie betekent. Oorspronkelijk was Dries een driesprong van wegen in een dorp; ofwel een dorp- of gehuchtplein dat eigendom der gemeenschap was, vandaar dus "gemene weide of plein".

Hier hebben we te doen met een dorpsplein, dat aanvankelijk diende als plein voor de oude villa en later voor de omwoners van de kleine nederzetting zelf.

10. DE VOSSESTRAAT. Van de Steenweg tot de grens met Merchtem. Weg nr. 24. Eertijds: *de baen naer merghtem*: 1345; *de merghtemse baen*: 1669; *de baen met merghtem*: 1706; *de vossewegh*: 1732; *het vossegat*: 1782; *op den vossendriessche*: 1794; *Op vossenveldt*: 1796; *De Vossendriesschstraat*: 1855; *De Wayenberghsebaen*: 1855; *De baan naar Merchtem*: 1880; *De Vossestraat*: circa 1900.

De naam herinnert ons aan een plaats waar vossen huisden. De benaming is van betrekkelijk jonge datum (circa 1732) maar het was inderdaad zo dat in de uitgestrekte bossen die de straat omzoomden deze dieren nog vrij veelvuldig voorkwamen.

11. HET SCHAAPHEUZEL. Van de Steenweg tot de Heerbaan en van de Groenstraat tot de bosstraat. Wegen nrs. 23, 10, 8 en 6.

Eertijds: *de cleygaete*: 1280; *ten Cleygate*: 1335; *van den cleygaete*: 1356; *den cleyberch*: 1360; *Cleygatbosch*: 1377; *thoff te cleye*: 1552; *cleygaedthof*: 1643; *tegen 't cleygat*: 1697; *het claygadtbosch*: 1717; *het cleygath*: 1722; *kleygaete*: 1789; *aen scaepeussele*: 1532; *Schaepeeusel*: 1686; *het Schaephuysel*: 1722; *de Schaephuyselbaen*: 1846; *het Schaephuysel*: 1862; *Scaepeeussele*: 1886; *Schaaphuysel*: 1952; *Het Schaapheuzel*: 1971.

Na de Dries en het Dorp is het Schaapheuzel het oudste gedeelte der gemeente (Mazenzele).

De oudste benaming "ten Cleygaete" ontstond dank zij de abdij van Affligem die destijds aldaar haar hof had. De benaming "Schaapheuzel" dateert van de 16^e eeuw. Een "eusel" is een magere weide, begroeid met spichtig gras dat alleen tot voeding van de schapen kon dienen.

In *Het Manuaal van Peeter Verhasselt, pastoor van Mazenzele 1538-1557. Het landelijke leven in de 16^e eeuw*, door Flor De Smedt, uitgegeven door Heemkring Ascania en Heemkring Opwijk-Mazenzele, 2000, worden –naast de bovenstaande– een aantal toponiemen van Mazenzele in de 16^e eeuw vermeld die betrekking hebben op "natuur".

De nummers tussen haakjes verwijzen naar Deel 2 met de transcriptie van het Manuaal.

ABBEELLEN MERSCH (226): *het abbeelen mersel*: 1549.- Een meers waarop abelen stonden.

BEDDEWATER (32): *beddewater*: 1538.- Een waterpoel op de Dries. Van dit water mocht gebruik gemaakt worden voor het drinken van het vee.

DOEREKEN (223): *opt doerreken*: 1549.- Doreken verwijst naar een vroeger bos, waar doornstruiken groeiden.

EECHOUT (295): *int eechout*: 1538.- Verwijst naar een vroeger eikenbos.

PADDEBROEK (223, 239, 345): *in de pallembroeke*: 1549; *noch op de sepe wat mersch ende daer bij gheheeten den quakers oft paddebroeck*: 1549; *aen pallenbroeck*: 1559.- Zie Opwijk, nr. 1134.

PAELWILGHE (203): *opten meerpoel ende paelwilghe*: 1548.- Perceel land genoemd naar de bomen die er als grenspalen der gemeente gepland werden.

WIJMERSCH (155): *opten wijmersch*: 1546.-

YSEBROEC (275): *int ysebroec*: 1551.-

Voor Mazenzele kunnen wij nog de toponiem "Kravaal" relateren aan het thema "Natuur".

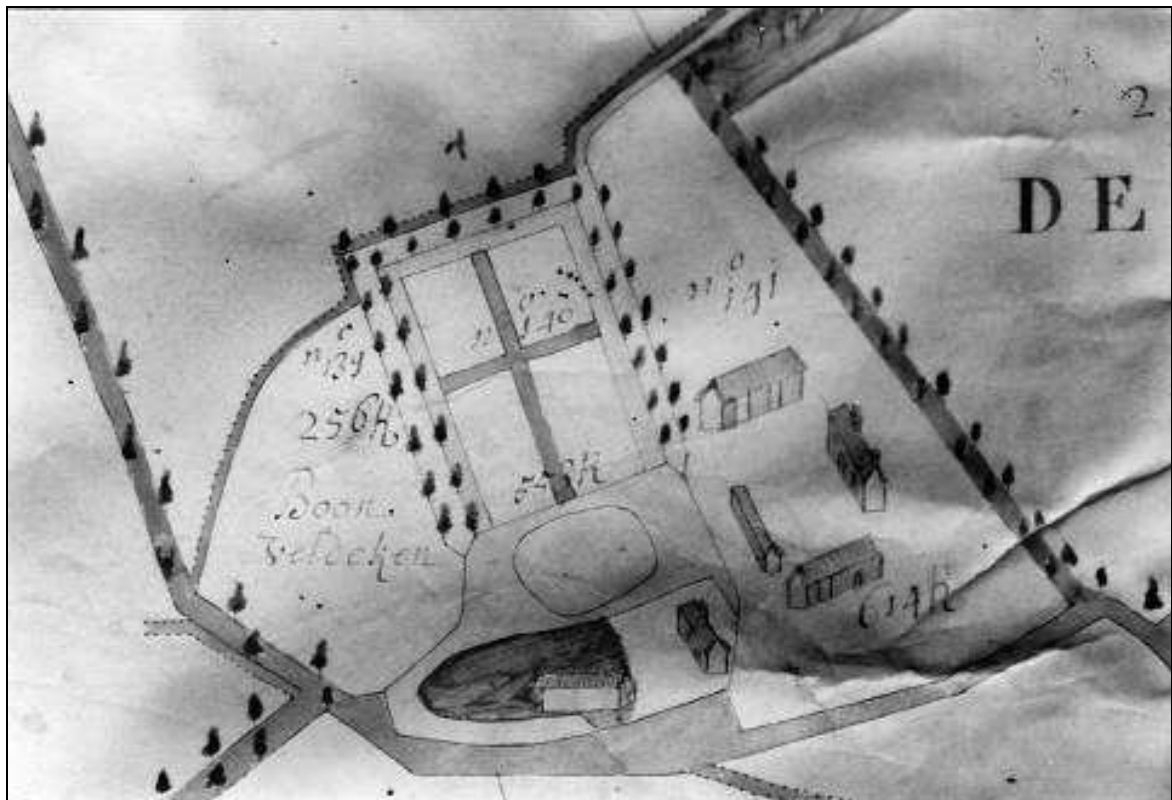
In zijn *Toponymie van Asse* (1952) omschrijft Jan Lindemans de plaatsnaam *Kravaal* als volgt:

485. Kravaal (C-E 3-5): ca 1320 de nemore dicto *crevael*, — de 40 bonarium nemoris sitis in *crevail et nemore ducis prope Assche*, L; 1441 nemus nostrum dictum *creval* continens circiter 77 ½ bonaria, Waut. Env. I 474; 1356 Jan van *Curvael*, H; ca 1400 Andries van *Kervael*, D; ca 1400 silvam dictam *Kervael*, Fl; 1440 *cravael*, L 1495 75 b. bosch geh. dbosch van der Noot opt *creval* onder Assche in de prochie van Masenzele, L; 16e-18e eeuw passim *Cravael*; *Cravaal*, Mil..

— Groot bos in het grensgebied Asse-Meldert-Mazenzele ; hoorde gedeeltelijk toe aan de abdijen Affligem en Vorst, zijnde het voormalig gedeelte van de hertogen van Brabant door hen weggeschonken (a^o 1086) ; en aan de heren tot Asse (dit lag vooral op Mazenzele). Het bos is nog gedeeltelijk bewaard.

De naam werd klaarblijkelijk gegeven door de waalse steenhouwers die de belangrijke steengroef aldaar ontgonnen op het einde van de 11e eeuw. — De primitieve vorm is niet gemakkelijk vast te stellen : spijt de oudste grafie *cre-*, zou men even goed een *car-*, *cur-* of *ker-* grafie voor de oudere kunnen houden, daar de plaatsnamen, in familienamen, dikwijls archaïserend geschreven worden. Het is ook niet duidelijk op welke omstandigheid de naam eerst toegepast werd. Het bos zelf is geen vallei. Het is

een hoogte (Terrenberg) waarin kleine dellingen, die zelfs nu nog geen afzonderlijke naam hebben. De dichtst bij gelegen vallei is die van de Meldertse beek, waarin het Hof te Putte (bedoeld: de steenput van de abdij Affligem in de, Mazelgraad, op de zijkant van het bos). Het lijkt waarschijnlijk dat dit hof het eerst met de naam Kravaal aangeduid werd. Het is trouwens aldaar dat het geslacht *van Kervael* woonde (er was geen ander hof). — *Carvâl* zou kunnen betekenen "vallei waarin een steengroef ligt", wat niet de werkelijkheid strookt. Het fr. *carrière*, komt van lat. *quadraria*, "plaats waar de steen vierkantig gekapt wordt" (Longnon, 2690, Vincent, Top. Fra., 822). Misschien zei men eerst *carriervâl*, wat gemakkelijk kon gesyncopeerd worden tot *carvâl*, waaruit dan verder *curvâl* en *kervael*, en met gewone metathese *krevael* en *kravael*. Voor *ker* als mogelijke naam van een steengroef, zie onze suggestie bij Kerkberg. — Er was een ander *Kervael* te Tervuren (S. Pierren, *Hist. de la Forêt de Soignes*, I, 18), maar wij weten niet of hier een steengroef was. — Indien men *cre-* voor de primitieve vorm houdt is de etymologie nog moeilijker: aansluiting bij ofr. *creus*, "uitgehold", stuit op bezwaren wegens de verdwenen *s*.

Het Hof ten Eecken in het kaartboek 1725-'26 (kaart nr. 11).

Onderaan de huidige Klarstraat en links de Bolstraat.

Rechts de Dreef met daaraan het "Nieuw Hof" (op de plaats van het huidige hof).

Linksonder, aan de straat, het heropgebouwd deels omwalde neerhof en daarachter de omwalde motte waarop het in 1706 verwoest "casteel" stond.

Dit "casteel" was in 1725-'26 nog niet heropgebouwd. Daarachter de met een watergordel en een dubbele bomenrij omringde lusthof. De nummers van de percelen verwijzen naar het metingboek: nr. 139 "het boonveldeken", nr. 140 "de ramparde, de wallen, den hof met het out pachthof" en nr. 141 "den boomgaard met het nieuw pachthof").